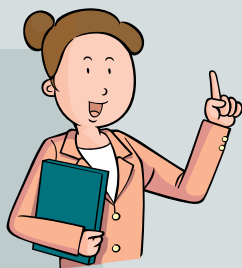

Ота-оналар

Декабрь 2010йил. Биринчи нашр

Эр-хотин аллакачон ажрашган булса хам, «ота-она»

Маслахатчи маслахати

Хозирги замонда ажрашаётган оилалар сони тобора купайиб бормокда ва ота-оналар, айникса, ёш болали оилаларда, янги шарт-шароитга мослашиш жараёнида болани ёлгиз ота ёки она томонидан тўғри тарбиялаш муаммосига дуч келмоқдалар.

Козининг фикрлаши

Ёш болали оилалар ҳар икки томоннинг розилиги билан, ёки суд оркали ажрашганига карамай (Фукоролик Кодексининг 837 ва 843 моддаларига биноан), болани ворисликка олиш масаласини биргаликда маслахатлашиб хал этишлари керак. Айникса шуни назарда тутиш керакки, болаларнинг манфаати, шу жумладан уларнинг фаровонлиги, ота-оналарининг манфаатларидан юкорирок туриш лозим. Бу ҳолат ота-оналарнинг бир қарорга келишлари жараёнида асосланишлари зарур булган қонуний мезон бўлиши керак.

Шифокор маслахати

Ажрашган оилалардаги болалар каттик рухий-маънавий азобга дуч келиб, ёмон хулк-атворни намоиш этишади. Ёки катта бўлганларида ажралиш жараёнини худди ота-оналари каби такрорлашади.

Бу - ажрашиш натижаси эмас. Бу - ажрашиш жараёнида ота-оналарни бир-бирлари билан уришишларининг болаларга салбий таъсир окибатиدير.

Бу борада, агар ота-она энг аввало болалар манфаатини ўйлаб, ўзларининг хиссиётларини назорат килиб фарзандларига кўпрок эътибор кўрсатиб, уларга ўз мухаббатларини намоиш килишса, фарзандлар соглом ва кучли бўлиб вояга етишади.

Ушбу қўлланма энг аввало, ажрашиш арафасида турган ота-оналарнинг вояга етмаган фарзандларини парвариш килиш хакидаги қўлланмадир.

Изоҳ: ушбу кўрсатмалар уйда жабр-зулм кўрсатиладиган, фарзандларга кўпол муомала қилинадиган, жиноий иш олиб борилиши ёки гиёҳвандлик, рухий касаллик каби сабабларга кўра бузилаётган оилаларга тааллуқли эмас.

Ота-оналарнинг ажрашишига жавобан фарзандларнинг хулк-атвори ўзгаради. Шунинг учун ҳар доим болаларда муаммоли хулк-атворни қузатсангиз албатта маслахатлашиш учун мутахассисга мурожаат қилинг.

СУЗИНИ КУЛЛАБ-КУВВАТЛАЙМИЗ.

■ Ота-оналик ҳуқуқига ва болаларга ворислик қилиш ҳуқуқига эга ота-она.

Фарзандлар учун энг асосий масала - бу болаларга ворислик қилишга ота-оналарнинг қай бири кўпроқ кераклигини аниқловчи қонуний таъйиндир. Қандайдир гайри-оддий сабаб бўлмаса ворис ота/онага оталик/оналик ҳуқуқи ҳам берилади. Бунинг сабаби шуки, кўпинча болаларга ноқулайлик тугдирайдиган сабаблардан бири - бу ворис ота/онанинг оталик/оналик ҳуқуқига эга бўлмаслигидир. Бундан ташқари, ворислик режасини тузаётганда ажрашаётган ота-оналар фарзандларини бир-бирларидан ажратмасликлари керак, чунки ака-сингил, ёки опа-укаларни бир-бирларидан ажратиш ота-оналари ажраётганликлари изтиробга тушган фарзандларга кўшимча зарба бўлади.

■ Фарзандларни қўллаб-қувватлаш

Болалар нафақаси уларнинг яшаб-улгайиши, ривожланиши ва таълим олишлари учун керак. Ворис бўлмаган ота/она ўзининг иқтисодий имкониятларидан келиб чиққан ҳолда болаларга нафақа тўлаш мажбуриятини ўз зиммасига олиши керак.

■ Фарзанд билан қўришиб туриш ҳуқуқи.

Фарзандларга ҳам ота, ҳам она керак. Ота-оналарининг биридан ажралиш - фарзандларнинг жисмоний, рухий ривожланишларига, ҳамда уларнинг характери шаклланишига таъсир этади. Қўришиб туриш - бу ота-оналар ва фарзандлар учун белгиланган ҳуқуқдир. Шунинг учун, ворислик қилаётган ота/она ворис бўлмаган ота/онага фарзандлар билан етарли даражада ва мунтазам равишда қўришиб туришига рухсат бериши керак.

Бух-Вух~ Куркинчли!

©happy song-1e Rim

Ота-оналарнинг ажрашишига жавобан чакалок ва ёш болаларнинг хулк-атвор хусусиятлари:

- Ўта қўрқув ва безовталаниш
- Ривожланиш заифлиги
- Ривожланишидаги инқироз

"Ўз хиссиётларини ифодалай олмасалар ҳам, изтиробга тушганлар"

Улар хали чакалок - ҳеч нарса билмайдилар?
Ўзига хослиги тўғрисида бизнинг чакалок гўзал? Ҳеч қачон!

Фарзандлар қанчалик кичик ёшда бўлишса, улар шунчалик атрофдаги босим ва уришишларни яхши хис этишади.

Агар ота ва она қаттиқ уришишса, ёки ота-оналардан бири тўсатдан гойиб бўлиб қолса, болалар ўта безовталаниб ва кўрқиб қолишади.

Бундан ташқари, агар фарзанд ажримдан чарчаган, жажл ва аламга тула ота/она томонидан тарбия топган бўлса, унда фарзанд жуда суст ривожланиши ва яхши ўсмаслиги мумкин.

Ота-оналарга иложи борича хиссиётларини назорат қилиб, болалар олдида ўз жажларини жиловлаб, тушқинликка тушмаслик тавсия этилади.

Фарзандларнингизни меҳр билан қучоқлаб, улар билан кўпроқ суҳбатлашинг. Улар ота-оналари уларни ҳамон яхши кўришларини ва ўзларини ота-онага доим кераклигини хис этишсин. Агар чакалоқлар ва ёш болалар ўз ворислари билан дўстона, мустақкам муносабат ўрната олишса, улар қатта бўлишганда атрофдаги инсонлар билан ҳам соғлом муносабатда бўла олишади.

Фарзандлар учун ота-онадан ёшлиқда айрилиш улар феъл-атворининг ривожланишига жиддий таъсир кўрсатади. Шунинг учун, ёш фарзандлар билан «улар қатта бўлганларида учрашаман» деб фикрлаш умуман тавсия этилмайди.

Ота-оналар бир-бирлари билан маслаҳатлашиб учрашиш жадвалини тузишлари мақсадга мувофиқдир. Бу - ворис бўлмаган ота/онанинг болалар билан етарли даражада ва ў учрашиб туришларини таъминлайди.

Ёш болаларнинг бир неча кун онаси билан, ва бир неча кун отаси билан қолишлари, яъни уларни тақсимлаб олиш, нотўғридир. Ворис отани/онани асосий жавобгар шахс деб белгилаш тавсия этилади, ва ворис бўлмаган ота/онага фарзандиникига тез-тез келиб асосий ҳаётий жараёнларда, яъни: овқатлантириш, чўмилтириш, кийинтириш ва ўрнига ётказиш каби жараёнларида бевосита қатнашиш тавсия этилади.

Энди мен нима киламан?

Мақтабгача ёшдаги болаларнинг ота-онасининг ажрашишига бўлган муносабатлари:

- Айбдорлик хисси
- Кўркув
- Ота-онасига нисбаган нафрат
- Йиглаш
- Уйқуни, ёки овқатланиш тартибини бузиш
- Ривожланишдаги инқироз

"Бу - менинг хатоим ... Энди мен нима қиламан?"

Ота-оналарнинг ажралишлари хусусида болалар богчасига борадиган болалар ўзларини айбдор деб ҳисоблайдилар. "Ота-онам менинг хатоим туфайли ажрашишпти."

Бундан ташқари, уларни кўрқув камраб олган. "Отам кетиб қолди, энди онам ҳам мени ташлаб кетса-я."

Агар ота-оналардан бири фарзанд ҳаётдан тўсатдан гоиб бўлса, бу ҳол фарзандлар учун ҳақиқий офатдир. Шунинг учун, ота-оналар ўз фарзандларига бўлаётган ишларни содда тилда тушунтириб беришлари керак

Шифокор
маслаҳати

"Ота-онангнинг ажралишларида сенинг айбинг йук. Узингни айблама."

"Ота-онанг ажрашган бўлишса ҳам, биз сенга керакли пайтда доим ёнингда бўлаемиз"

"Биз алоҳида яшасак ҳам, сени жуда яхши кўраемиз ва сени доим парвариш қилаемиз."

Ушбу сўзларни фарзандингизнинг дилига етиб боргунча такрорлайверинг. Бундан ташқари, фарзандингиздан унинг кўрқув ва нафрат хисларидан халос бўлишга ёрдам беришларини сўранг.

Фарзандлар жуда кичкина бўлишса, улар билан иложи борича тез-тез учрашиш учун руҳсат олишга ҳаракат қилинг.

Козининг
фикрлаши

Ворис бўлмаган ота/она фарзандининг ворислиги учун тўловни амалга оширишни ўз зиммасига олиши керак. Фарзандга ворислик ёки ота-оналик ҳуқуқига эга бўлиш масасидаги ҳар қандай ўзгариш қонун асосида, ва шунингдек энг аввало болаларнинг манфаатларидан келиб чиқиб амалга оширилиши лозим.

Ворис ота/она ворис бўлмаган ота/она билан фарзандларини кўриш учун ўзаро келишиб олишлари лозим. Шунинг билан берардикки фарзандлар билан кўчада, ёки супермаркетда учрашгандан кўра ворис ёки ворис бўлмаган ота-она уйида учрашган маъқулдир.

Маслаҳатчи
маслаҳати

Фарзандларингизга эътиборли бўлинг. Улар ворис ота/она уйидан ворис ота/она уйига хурсанд бўлиб қайтишсин. Акс ҳолда, болалар «ўз ичига камалиб», ёлгон гапирга бошлайдилар.

Бундан ташқари, ворис бўлмаган ота/она фарзанди билан узок муддатдан сунг учрашаётган бўлса, уни дам олиш масканларига олиб боргандан, ёки кимматбахо совғалар олиб бергандан кўра, фарзандини овқатлантириб, ювинтириб, кийинтириб ўз ўрнига ётказганлари анча афзалдир.

Дадам қачон келади?

©HappyEonjy - Y. Kim

Бошланғич синф ёшидаги болаларнинг ота-она ажралишига муносабати:

- Ота-онанинг ярашишини интизорлик билан кутиш
- Мактаб ҳаётида қийинчиликларни бошдан кечириш
- Безовта бўлиш, ўғирлик қилиш одати, уйдан қочиш, ота-онага нафратини намоёйиш этиш.

"Отам ва онам бирга кайтишяпти..."

Болалар ота-онасининг ажрашишини тушунишса ҳам, шунга карамай улар ота-онасининг ярашиб кетишларини хаёл қилишади ва қутишади.

Шунинг учун, ота-онасининг янги турмуши уларни хафа қилиб, тушқинликка тушириб қўяди.

Бир томондан, бошланғич синфда уқийдиган болалар мактаб хаётида, ёки тенгқурлар билан муносабатда кийинчиликларга дучор бўлишади. Энг ёмони, улар зимдан ота-оналарига қайгуриб касал бўлиб қолишлари мумкин.

Бошқа томондан, бундай ташвишлардан фарзандлар тез улгайишиб ота-оналарини химоя қилиб, уларни тинчлантиришлари мумкин.

Шуни назарда тутингки, ота-оналар ажрашганига карамай ўз фарзандларини доимо яхши кўришади, ва уларнинг ташвишини қилишади.

Безовталиқ ва жahlдорлик хиссиётларини енгишда ёрдам бериш борасида улардан: «Ким билан яшамокчисан - отанг биланми, ёки онанг билан?», ёки, «Ота-онангнинг ажралишларига нима дейсан?» каби саволларнинг ўрнига: «Ўзингни қандай хис қилясан? Тузикмисан?» деб сўранг.

Агар ворислик қилаётган ота/она болалар олдида ворис бўлмаган ота-онани ёмонлашса, ёки танқид қилишса, болалар ворис бўлмаган ота/онани ёмон кўриб қолишлари ва кейинчалиқ улар билан алоқани узишни хохлаб қолишади.

Бу - болаларнинг характерици шакллантиришда зиён курсатади.

Болаларга ворис бўлмаган ота/онага нисбатан ижобий муносабатда бўлишларига ёрдам беринг.

Эхтиёткорлик билан болаларга уларнинг ота-оналари яраша ололмасликларини тушунтиринг. Болаларга ўзингизнинг бошқа инсон билан (аввалги турмуш ўртогингиз эмас) романтик муносабатларингиз хақида эхтиёткорлик билан гапириб беринг.

Ота-оналар шуни тушунишлари керакки, ворислик ҳуқуқи ва ота/оналик ҳуқуқи фарзандларининг мактаб хаётларида қупрок ёрдам қила оладиган, ҳамда ворис бўлмаган отага/онага фарзанд билан қўпроқ ва тез-тез учрашишларига шароит яратиб бера оладиган томонга берилиши керак

Шу билан биргаликда, фарзандга ворислик режаси асосий саналар, яъни тугилган кунлар, миллий байрамлар, мактаб таътиллари ва ҳоказолар ҳисобга олиниб тузилиши керак. Болаларнинг таълими учун доимий равишда орғиб бораётган маблаг микдорини ҳисобга олиб, ворис бўлмаган томон ўзининг молиявий ахволидан келиб чиқиб, ворислик учун тулов микдорини ошириши керак.

Ҳақиқатдан ҳам
кўринишим яхшими?

Успириларнинг ота-онанинг ажрашишига муносабати:

- Бўйсинмаслик
- Мактабдаги давоматнинг пасайиб бориши
- Мактабга боришдан бош тортиш
- Депрессия (тушқинликка тушиш)
- Уйдан қочиш
- Ўз жонига қасд қилиш

"Менинг ўз йулим бўлади!"

Ўспиринлик - бу болалар ҳис-туйғуларининг "портлаш" даври. Ота-оналари ажрашган ўспиринлар мактабда кўпроқ муаммога дуч келишади, ҳеч кимга кулок солишмайди ёки тушкинликка тушиб қолишади, ва энг ёмони - улар ўз жонига қасд қилишгача боришади. Бошқа томондан, ота-онаси ажрашган ўспиринлар жуда тез улгайишади. Улар ўзларига етишмаётган ота ёки онанинг меҳрининг ўрнини билим билан қоплашга уриниб, мактабда намунали ўқувчи бўлишади, ва уй юмушларини кўпинча ўз зиммаларига олишади.

Шифокор
маслаҳати

Ўспиринлик - бу катта ҳаёт бўсағаси.

Ота-оналари ажрашаётгани туфайли ҳис этган барча туйғулари болага нафақат ўспиринлик даврида, балки катта бўлганда ҳам ўз таъсири кўрсатади.

Ота-оналарга бундай пайтда фарзандлари билан самимий, дўстона муносабат ўрнатиш тавсия этилади, чунки бундай муносабатлар табиатидан келиб чиқиб фарзандлар катта ҳаётда қарама-қарши жинс аъзолари билан ёки бахтли, самимий муносабат ўрнатишади, ё ота-оналари қаби ажрашади.

Ҳам ота, ҳам она фарзандлар билан албатта ажрашиш ҳақида гаплашиб олишлари керак.

Агар фарзандлар ота-оналарини улар ажрашаётганини учун танқид қилишса ёки уларга қарши серзарда бўлиб қолишса ҳам, ота-она уларга кулок солиб, фикрларини инобатга олишлари керак.

Бундан ташқари, ажрим ҳақидаги оила муҳокамаларига фарзандларни жалб этиш керак, улар ўзларини айбдор ҳисобламасликлари керак.

Ота-оналардан қайси бири ворислик қилишини аниқлаш жараёнида, астагина фарзандларнинг фикрини билинг: улар ким билан қолиб яшашни исташар экан ва фикрларини ҳурмат қилинг.

Кўзининг
фикрлаши

Агар фарзандингиз Сизни танламаса ҳам, ҳафа бўлманг.

Бундай фикрга қелишларига ота-онанинг ўзи сабабчи бўлади.

Сиз билан фарзандингиз яшайдими, йўқми, барибир улар билан кўпроқ суҳбатлашишга ҳаракат қилинг.

Таътил вақтида улар билан сафарга чиқинг.

Агар Сиз ворис ота/она бўлсангиз ҳам, фарзандларингиз Сизга ишонишса, яхши кўришса, бир кун албатта олдингизга қелишади ва Сиз билан муҳим ҳаётий масалани, ишларини, ёки келгуси умр йўлдошларини муҳокама қилишади.

Ворис бўлмаган ота/она фарзандларининг ворислик тўловини ўз зиммаларига олиб, улар вояга етгунга қадар тўлаб боришлари керак.

Шуни унутманг-ки, фарзандингиз интизомли, юввош, ёки тез улгайган бўлса ҳам, Сиз - отасиз/онасиз.

Болаларга қарам бўлманг.

Узингиз ота-она бўлинг, бу ролни фарзандларингиз зиммасига ошириб қўйманг.

Шундай қилсангиз, фарзандингиз ўша захоти ўзларини олдингизда ёш боладек сезишади.

Маслаҳатчи
маслаҳати

Соғлом ажримни бошдан ўтказган фарзандларнинг кучли тарафлари

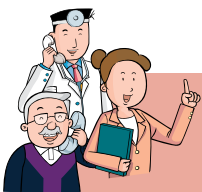
Тез киришувчанлик ва мослашувчанлик.

Ажрашган оилада вояга етган болалар ота-онаси бор оилада вояга етганлардан фарқи шуки, улар атрофдагиларни яхшироқ тунишади, уларга кўпроқ раҳмдиллик қилишади, атроф-мухитга тез мослашишади.

Бундан ташқари, ажрашган оиладаги фарзандларнинг хулқ-атворлари яхши бўлади, чунки улар атрофдаги инсонлар билан тез киришиб кетиб, мослашиб олади.

**Фарзандларингиз билан кўпроқ мулоқатда бўлинг,
уларни парвариш қилинг ва уларни севинг!**

Фарзандларимиз учун куйидагиларни ёдда тутинг!

Фарзандингиз онаси (отаси) билан уришманг!

Агар турмуш ўртогингиз жиддий хатога йўл кўйган бўлса ҳам, бу - факат эр-хотиннинг муаммоси бўлиб қолиш керак.

Хато килган ота/она хали ҳам фарзандингизнинг отаси/онаси эканлигини унутманг.

«Ота-оналар жанги» туфайли пайдо бўлган нафрат, безовталаниш ва хафагарчилик фарзандингиз хаётига салбий таъсир кўрсатади.

«Тинчлик йўли билан, дўстона ажрашишга» ҳаракат килинг. Эр-хотин - бу энг аввало ота-онадир, ва улар ажримдан кейин ҳам бебаҳо фарзандларини тарбия қилишлари керак.

Хам ота, хам она биргалиқда болаларга вазиятни тушунтириб ажрим хақида гапиришади

Фарзандларингизга бу янгиликни енгил, тушунарли қилиб тушунтиринг, улар учун ажрашиш қутилмаган нарса бўлмасин. Уларга: «Онангиз билан отангиз ажрашишида сизларнинг ҳеч айбингиз йўқ», деб айтиш ўринли. Болалардан ўз хиссиётларини назорат қилишга ёрдам сўранг. Хар қандай саволларига самимий ва бир неча бор такрорлаб жавоб беринг.

Фарзандингизга тез-тез: "Мен сени яхши кўраман", - деб таъкидлаб туринг.

"Ота-онанг ажрашиши сенинг хатоинг эмас."

"Ажрашганига қарамай отанг ва онанг сен қачон мухтож бўлсанг ёнингда бўлишади."

Тез-тез ва кўп бора: "Сен биз учун доимо азиз ва севимлисан, ва биз доимо сен билан бирга бўламыз."

Агар ворис бўлмаган ота/она сифатида фарзандингиз билан бирга яшашга имконият бўлмаса ҳам, фарзандларингиз билан иложи борича тез-тез гаплашиб туринг

Оилани ажралиши болалар билан ажрашиш дегани эмас.

Болаларга ҳам ота, ҳам она керак.

Унутмангки, ота-оналарнинг биридан ажралиш болаларнинг характерларига салбий таъсир кўрсатади.

Фарзандингиз қанча ёш бўлса, шунча Сиз улар билан тез-тез мулоқатда бўлишингиз керак.

Ворис ота/она болалар билан бирга яшамайдиган ворис бўлмаган ота-она билан учрашиш учун барча шарт-шароитларни яратиб беради

Агар фарзандлар бир-бири билан уришиб душман бўлиб қолган ота-она ўртасида қолса, бу ҳол улар учун яна қўшимча рухий зарба булади.

Ота-она бир-бирлари билан ажрашишдан н сўнг дўстона муносабатда бўлиб қолишса, фарзандлар қўнғиллари хотиржам бўлиб, ўзларини ёш бола қилиб эркаланиб бир томондан иккинчи томонга бемалол бориб-қелиб юришади.

Фарзандларингизга эътиборли бўлинг, улар тушқинликка тушиб «ўз ичларига қамалиб олишмасин», ёки ёлгон гапиришмасин.

«Менинг фарзандларим яхши юришибди», - деган фикрингиздан қайтинг

Қиска қилиб айтганда, муаммоларнинг кўпи кўзга кўринмас. Болалар учун ота-онанинг ажралиши хақиқий фожеа. Улар буни қатталарга нисбатан мураккаброк ҳис этадилар. Эрта вояга етган ва намунали бола қатта ҳаётда оиласидан ажраши мумкин.

Болаларингизнинг ҳулқ-атворларини кузатинг, ва шундан қелиб чиқинг.

Аваллгидан кўпроқ улар билан мулоқатда бўлинг, эътибор кўрсатинг ва яхши кўринг.

"Фарзандларимиз учун яхшилаб текшириб қуриш."

Куйида ажрашишга тайёргарлик кўраётган ота-оналар учун рўйхат бериляпти. Уни яхшилаб ўрганиб чиқинг: Белгилаётган бандни яхшилаб текширинг. Фарзандларингизни янги шарт-шароитга мослашишларида Сизнинг ролингизни кўрсатади. Бундан ташқари, қўшимча маълумотингиз бўлса белгиланг.

- мен фарзандларимга :ИСизлар ота-онанингизнинг ажрашишига жавобгар эмассизИ, - деб аниқ тушунтираман.
 - эрим хақида болаларим олдида ҳеч ёмон гапирмайман
 - агар жаҳлим чиқиб турган бўлса, умуман гапирмайман
 - болалар олдида эрим билан уришмайман
-
- ҳар бир фарзандим билан бирга вақт ўтказишга доим ҳаракат қиламан
 - Фарзандларимга айтаманки, отани (онани) яхши кўриш - бу одатий ҳолат
 - Мен фарзандларимдан эримнинг /хотинимнинг ёмон хислатларини кидирмайман.
-
- Фарзандларимнинг кўркув, ҳавотиргарчилик, уришқоклик каби хиссиётларида эримни/хотинимни айбламайман.
 - Фарзандларим бизнинг ажримимиздан уялиб қолмасликларига ёрдам бераман.
 - Мен фарзандларимнинг мактаб ҳаётлари билан қизиқаман.
-
- Фарзандларим ҳаётида тўсатдан бўладиган ўзгаришлар рўй бермаслигига ҳаракат қиламан.
 - Уй ишларини тезда бажариб, фарзандларим уйда оталари/оналари йўқлигини билинтирмасликка ҳаракат қиламан.
 - Болалардан тўғридан-тўғри ким билан яшашни исташларини ёки ота-оналардан кимни кўпроқ яхши кўришларини сўрамайман
 - Мен фарзандларимга қундалиқ ишларни бажаришларида ёрдам бераман
-
- ўз шахсий хиссиётларимни доимо назорат қилишга ҳаракат қиламан, чунки фарзандларимни тез улгайиб тенгқурларидан ажралиб қолишларини истамайман.
 - мен фарзандларимга катталарга ҳос бўлган ўз тамоилларимга бўйсинтиришга интилмайман.
 - мен ажрашиш ҳаётни бой бериб қўйиш деган фикрга қўшилмайман.

"Энди, фарзандларимизга ворислик қилиш болаларча режасини тузинг!"

1

Ота-оналик ва ворислик ҳуқуқига эга бўлган ота/она

↳ **Ота-оналардан қай бири фарзандларни яхшироқ парвариш қилади, уларни тарбиялайди ва улар билан яшайди?**

- Кетма-кетликда болаларнинг кизиқишларини, яъни, уларнинг фаровонлиги ва ҳаётдаги мустақамлигини ота-оналарнинг бахиллигига таққосланг.
- Ота-оналарнинг қай бири ворислик борасида фарзандига кўпроқ ва яхшироқ шароит яратиб беради, ва тарбия соҳасида тажрибаси кўпроқ..
- Агар ажрим дўстона тусда бўлса, қўшма ворислик бўлиши мумкин.

2

Фарзандлар билан учрашувлар

↳ **Но-ворис ота/онанинг фарзанди билан учрашиш учун энг яхши тартиб? Қачон? Каерда? Қандай?**

- Болалар билан учрашиш иқир-чиқирларини ўйлаб қўйинг, яъни қачон, каерда, қай тарзда ва хоказо. Бу тартиб фарзандлар билан учрашишда доимий бўлиши керак.
- Тугилган кунларда, миллий байрам кунлари, таътилда, танаффусда учрашишларни албатта назарда тутинг.
- Фарзандларнинг ривожланиш босқичларини ҳисобга олинг, вақт жадвалини ишлаб чиқинг ва албатта ваъдани бажаринг.
- Фарзандлар билан учрашиш жадвалига мурожаат қилиб юринг. Бу Сизга адашмасликка ва мулоқатга ёрдам беради.

3

Фарзандлик нафақалари

↳ **Ворислик учун ворис бўлмаган ота/она қанча тўлаши керак? Қандай?**

- Унутмангки, ушбу нафақа фарзандингиз эҳтиёжлари учун тўланади, ворис ота/она учун тўланмайди.
- Нафаканинг аниқ миқдорини ва тўлаш йўлини олдиндан келишиб олинг, доимо тўловларни вақтида бажаришга ҳаракат қилинг.
- Ворис бўлмаган ота/онани нафақа тўламаганлиги сабабли фарзандлари билан учрашувдан маҳрум қилманг.

→ **Режа тузаётганингизда аввало фарзандингиз манфаатини ўйладингизми?**

→ **Режа тузишда собик эрингиз/хотинингиз билан маслаҳатлашдингизми?**

Биз «ота-она» деган шарафли номни кадрига егадиганларни ҳурмат қиламиз, ва уларни муаммо пайдо бўлган маҳал профессионалларга маслаҳат сўраб мурожаат этишларидан хурсандмиз.

Ушбу қўлланма (Қўшма ота-оналарга таълим бериш илмий маркази), Умумдавлат қозилар ассоциацияси, оилавий адвокатлар ва ташқи мутахассислар томонидан ишлаб чиқилди. Ушбу қўлланмани ЗҚўшма ота-оналарга таълим бериш илмий маркази руҳсатисиз нусха қўчириш, уни тарқатиш ва тарғибот қилиш тақиқланади.